

PRAWO PRACY W DIAGRAMACH

redakcja naukowa
Justyna Czerniak-Swędziół, Mariusz Lekston

Maria Bosak-Sojka, Justyna Czerniak-Swędziół
Dominika Dörre-Kolasa, Izabela Florczak, Jagoda Jaskulska
Katarzyna Jaworska, Mariusz Lekston, Małgorzata Mędrala
Marcin A. Mielczarek, Ariel Przybyłowicz

SERIA AKADEMICKA

PRAWO PRACY W DIAGRAMACH

redakcja naukowa

Justyna Czerniak-Swędzioł, Mariusz Lekston

Maria Bosak-Sojka, Justyna Czerniak-Swędzioł
Dominika Dörre-Kolasa, Izabela Florczak, Jagoda Jaskulska
Katarzyna Jaworska, Mariusz Lekston, Małgorzata Mędrala
Marcin A. Mielczarek, Ariel Przybyłowicz

SERIA AKADEMICKA

Stan prawny na 1 września 2020 r.

Wydawca
Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktor prowadzący
Adam Choiński

Opracowanie redakcyjne
Agnieszka Witczak

Projekt okładek serii
Wojtek Kwiecień-Janikowski, Przemek Dębowski

The logo for 'prawolubni' features the word in a lowercase, serif font. The letters 'o' and 'u' are stylized with a small heart above them. Below the text is a decorative horizontal line with a wavy, scalloped pattern.

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przystługających im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujmy prawo i własność
Więcej na www.legalnakultura.pl
Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2020

ISBN 978-83-8223-083-3

Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przykopowa 33
tel. 22 535 82 19
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	17
Słowo wstępne	19
Dział pierwszy	
CZĘŚĆ OGÓLNA PRAWA PRACY	21
Rozdział I	
Pojęcie, systematyka i zakres przedmiotowy prawa pracy	23
1. Definicja i systematyka prawa pracy	23
2. Zatrudnienie niepracownicze	25
Rozdział II	
Funkcje prawa pracy	27
1. Charakterystyka funkcji prawa pracy	27
2. Funkcja ochronna prawa pracy	28
3. Funkcja organizatorska prawa pracy	28
4. Funkcja ireniczna prawa pracy	29
5. Funkcja rozdzielcza prawa pracy	29
Rozdział III	
Zasady prawa pracy	30
1. Systematyka zasad prawa	30
2. Systematyzacja zasad prawa pracy według rodzaju aktu prawnego	30
3. Systematyzacja zasad prawa pracy według zasięgu oddziaływania	31
4. Systematyzacja zasad prawa pracy według sposobu wyrażenia zasady w przepisach prawnych	31
5. Funkcje zasad prawa pracy	31
6. Zasada prawa do pracy	32
7. Zasada swobody nawiązywania stosunku pracy i ustalania jego treści	32

8. Zasada poszanowania przez pracodawcę godności i innych dóbr osobistych pracownika	32
9. Zasada równego traktowania i niedyskryminacji w zatrudnieniu	33
10. Zasada prawa do godziwego wynagrodzenia	34
11. Zasada prawa do wypoczynku	34
12. Zasada zapewnienia przez pracodawcę bezpiecznych i higienicznych warunków pracy	35
13. Zasada uprzywilejowania pracownika	35

Rozdział IV

Równe traktowanie w zatrudnieniu	36
1. Zakaz dyskryminacji w Kodeksie pracy i w Konstytucji RP	36
2. Ustawowe kryteria dyskryminacyjne	37
3. Naruszenie zasady równych praw a dyskryminacja	38
4. Zasada równości w zakresie praw a zasada zakazu dyskryminacji	39
5. Konsekwencje prawne naruszenia zasad związanych z równym traktowaniem w zatrudnieniu	40
6. Molestowanie	40
7. Telepracownik a pracownik tymczasowy	41

Rozdział V

Źródła prawa pracy	42
1. Pojęcie i hierarchia źródeł prawa pracy	42
2. Powszechne źródła prawa pracy	43
2.1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej	43
2.2. Ustawy	43
2.3. Rozporządzenia	44
3. Swoiste źródła prawa pracy	45
3.1. Układy zbiorowe pracy	45
3.1.1. Charakter prawny układów zbiorowych pracy	45
3.1.2. Zakres podmiotowy układów zbiorowych pracy	46
3.1.3. Zakres przedmiotowy układów zbiorowych pracy	46
3.1.4. Tryb zawierania układów zbiorowych pracy	47
3.1.5. Rejestracja układów zbiorowych pracy	47
3.1.6. Wejście w życie układów zbiorowych pracy	48
3.1.7. Przekształcenia układów zbiorowych pracy	48
3.1.8. Rozwiązanie układów zbiorowych pracy	49
3.1.9. Ponadzakładowe układy zbiorowe pracy	50
3.1.10. Zakładowe układy zbiorowe	51
3.2. Porozumienia zbiorowe	51
4. Regulaminy	52
4.1. Rodzaje regulaminów jako źródeł prawa pracy	52
4.2. Przesłanki zobowiązujące do wydania regulaminu wynagradzania	53

4.3. Fakultatywne wydanie regulaminu wynagradzania (art. 77 ² § 1 ¹ k.p.)	54
4.4. Przesłanki zobowiązujące do wydania regulaminu wynagradzania, gdy pracodawca zatrudnia mniej niż 50 pracowników (art. 77 ² § 1 ² k.p.)	54
4.5. Treść regulaminu wynagradzania	55
4.6. Tryb wprowadzenia regulaminu wynagradzania	56
4.7. Przesłanki wprowadzenia regulaminu pracy	58
4.8. Przesłanki zobowiązujące do wydania regulaminu pracy, gdy pracodawca zatrudnia mniej niż 50 pracowników (art. 104 § 3 k.p.)	58
4.9. Treść regulaminu pracy	59
4.10. Tryb ustalania regulaminu pracy	60
5. Podmioty objęte regulacjami o charakterze statutowym	61
6. Międzynarodowe prawo pracy	62
6.1. Międzynarodowa Organizacja Pracy	62
6.2. Struktura Międzynarodowej Organizacji Pracy	63
6.3. Prawo pracy Unii Europejskiej	63
6.4. Umowy międzynarodowe	64

Dział drugi

INDYWIDUALNE PRAWO PRACY	65
---------------------------------------	----

Rozdział VI

Stosunek pracy	67
1. Pojęcie i charakter stosunku pracy	67
1.1. Świadczenie pracy a podstawa prawna zatrudnienia	67
1.2. Podstawy nawiązania stosunku pracy	67
1.3. Rodzaje stosunków pracy	68
1.4. Treść stosunku pracy	68
1.5. Charakterystyka stosunku pracy	69
2. Podmioty stosunku pracy	70
2.1. Pracownik	70
2.2. Pracodawca	71

Rozdział VII

Umowa o pracę	74
1. Ochrona danych osobowych kandydatów do pracy i pracowników	74
2. Rodzaje umów o pracę	76
2.1. Umowa na okres próbny	77
2.2. Umowa na czas określony	78
2.3. Umowa na czas nieokreślony	79
3. Forma i treść umowy o pracę	79

4. Obowiązki pracodawcy w związku z nawiązaniem stosunku pracy 81
 5. Zatrudnianie pracowników w formie telepracy 82

Rozdział VIII

- Przekształcenia zobowiązaniowego stosunku pracy** 86
 1. Systematyka zmian stosunku pracy 86
 2. Zmiana treści stosunku pracy 87
 3. Wypowiedzenie zmieniające 89

Rozdział IX

- Ustanie stosunku pracy** 90
 1. Sposoby ustania stosunku pracy 90
 2. Porozumienie stron 91
 3. Rozwiązanie umowy o pracę za wypowiedzeniem 92
   3.1. Zakres zastosowania wypowiedzenia 92
   3.2. Konstrukcja prawna wypowiedzenia 93
 4. Rozwiązanie umowy o pracę bez wypowiedzenia 93
   4.1. Rozwiązanie umowy o pracę bez wypowiedzenia przez pracodawcę z winy pracownika 94
   4.2. Rozwiązanie umowy o pracę bez wypowiedzenia przez pracodawcę bez winy pracownika 95
   4.3. Rozwiązanie umowy o pracę bez wypowiedzenia przez pracownika 96
 5. Ograniczenia dopuszczalności rozwiązania umowy o pracę 97
 6. Udział związków zawodowych w rozwiązywaniu umów o pracę – procedura konsultacyjna 97
   6.1. Konsultacja zamiaru wypowiedzenia umowy zawartej na czas nieokreślony/rozwiązania umowy bez zachowania okresu wypowiedzenia z zakładową organizacją związkową 98
 7. Szczególna ochrona trwałości stosunku pracy 99
 8. Skutki prawne wadliwego rozwiązania umowy o pracę 100
   8.1. Skutki prawne wadliwego rozwiązania umowy o pracę za wypowiedzeniem przez pracodawcę 100
   8.2. Skutki prawne wadliwego rozwiązania umowy o pracę bez wypowiedzenia przez pracodawcę 101
   8.3. Skutki prawne wadliwego rozwiązania umowy o pracę bez wypowiedzenia przez pracownika 102
   8.4. Terminy odwołania do sądu 102
 9. Szczególne przepisy o rozwiązywaniu umów o pracę z przyczyn niedotyczących pracowników 103
   9.1. Zwolnienia grupowe 103
   9.2. Tryb zwolnień grupowych 104

9.3. Modyfikacja szczególnej ochrony trwałości stosunku pracy	105
9.4. Odprawa i prawo do ponownego zatrudnienia	106
10. Wygaśnięcie umowy o pracę	107

Rozdział X

Przejście zakładu pracy na innego pracodawcę	108
1. Przejście zakładu pracy	108
2. Pojęcie przejścia zakładu pracy lub jego części na innego pracodawcę	109
3. Sukcesja zobowiązań	110
4. Negocjacje z przedstawicielstwem pracowników oraz obowiązek informacyjny w przypadku braku związków zawodowych	111
4.1. Zakres obowiązku informacyjnego	111
4.2. Obowiązki dotychczasowego pracodawcy	112
4.3. Obowiązki nowego pracodawcy	112
4.4. Skutki niezawiadomienia lub niewłaściwego zawiadomienia pracowników o podmiotowej zmianie pracodawcy	113
5. Uprawnienia pracowników w związku z przejściem zakładu pracy	113
6. Przejście zakładu pracy a zakładowy fundusz świadczeń socjalnych	115

Rozdział XI

Zatrudnianie pracowników tymczasowych	116
1. Model stosunku pracy tymczasowej	116
2. Ograniczenia w zakresie pracy tymczasowej	117
2.1. Ograniczenia przedmiotowe	117
2.2. Ograniczenie czasu trwania pracy tymczasowej	118
2.3. Ograniczenia podmiotowe	119
3. Zawarcie i treść umowy o pracę tymczasową	120
4. Osłabienie ochrony stabilności stosunków pracy pracowników tymczasowych	123
5. Ochrona pracownika tymczasowego	125
6. Urlop wypoczynkowy pracownika tymczasowego	126

Rozdział XII

Pozaukładowe stosunki pracy	127
1. Pojęcie i charakterystyka pozaukładowych stosunków pracy	127
2. Wybór	128
3. Mianowanie	128
4. Powołanie	130

Rozdział XIII

Prawa i obowiązki stron stosunku pracy	131
1. Obowiązek wydania świadectwa	131
2. Podział podstawowych obowiązków pracodawcy według kryterium okresu/etapu realizacji obowiązku z art. 94 k.p.	133
3. Obowiązek informacyjny	134
4. Obowiązki pracownika	135
4.1. Obowiązek sumiennego i starannego wykonywania pracy	135
4.2. Obowiązek stosowania się do poleceń przełożonych	136
4.3. Obowiązki porządkowe pracownika	137
4.4. Obowiązek dbałości o dobro zakładu pracy	138
4.5. Obowiązek przestrzegania tajemnicy	139
4.6. Obowiązek przestrzegania zasad współżycia społecznego	140

Rozdział XIV

Zakaz konkurencji	141
1. Zasady ogólne	141
2. Ograniczenia prowadzenia działalności konkurencyjnej przy braku umowy o zakazie konkurencji	143
3. Umowa o zakazie konkurencji w trakcie trwania stosunku pracy	144
4. Umowa o zakazie konkurencji po zakończeniu stosunku pracy	145

Rozdział XV

Wynagrodzenie za pracę	146
1. Pojęcie wynagrodzenia za pracę	146
2. Podstawy ustalania wynagrodzenia pracowników	147
3. Składniki wynagrodzenia za pracę	147
4. Systemy wynagrodzeń, sposoby ustalania wysokości wynagrodzenia należnego pracownikowi za wykonywaną pracę	148
5. Wynagrodzenie za pracę w regulacjach Unii Europejskiej	149
6. Ograniczenia w dokonywaniu potrąceń	150
7. Ochrona wynagrodzenia za pracę	151

Rozdział XVI

Czas pracy	152
1. Regulacje prawne dotyczące czasu pracy	152
2. Pojęcie czasu pracy	153
3. Wymiar czasu pracy	154
4. Systemy czasu pracy	157
5. Praca w godzinach nadliczbowych	157
6. Dyżur	158
7. Czas pracy pracowników zarządzających i kierowników (art. 151 ⁴ k.p.)	161
8. Praca w porze nocnej	161
9. Praca w niedziele i święta	162

Rozdział XVII

Urlopy pracownicze	165
1. Urlopy wypoczynkowe	165
1.1. Elementy konstytutywne pojęcia urlopu wypoczynkowego	165
1.2. Nabycie prawa do urlopu	166
1.3. Wymiar urlopu wypoczynkowego	166
1.4. Zasady udzielania urlopu	168
1.5. Przesunięcie urlopu w nieprzewidzianych przypadkach	169
1.6. Urlop proporcjonalny	170
1.7. Urlop na żądanie	170
1.8. Rozwiązanie umowy o pracę a prawo do urlopu wypoczynkowego	171
2. Urlopy bezpłatne	171
3. Zwolnienia okolicznościowe	172

Rozdział XVIII

Odpowiedzialność porządkowa i dyscyplinarna pracowników	175
1. Odpowiedzialność porządkowa	175
1.1. Charakter prawny i przesłanki odpowiedzialności porządkowej	175
1.2. Katalog kar porządkowych i przewinienia porządkowe	176
1.3. Procedura nakładania kar porządkowych i tryb odwoławczy	177
2. Odpowiedzialność dyscyplinarna	179

Rozdział XIX

Odpowiedzialność materialna pracowników	180
1. Charakter prawny i przesłanki odpowiedzialności	180
2. Odpowiedzialność materialna za szkodę wyrządzoną przez pracownika umyślnie i nieumyślnie	182
3. Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną osobie trzeciej	183
4. Odpowiedzialność za mienie powierzone	184
4.1. Odpowiedzialność materialna za szkodę wyrządzoną przez pracownika w mieniu powierzonym	184
4.2. Złagodzenie zasad odpowiedzialności za mienie powierzone	185
4.3. Wspólna odpowiedzialność pracowników za mienie powierzone	186

Rozdział XX

Powszechna ochrona pracy	187
1. Źródła prawa powszechnie obowiązującego	187
2. Podstawowe obowiązki pracodawcy w dziedzinie BHP	188
2.1. Odpowiedzialność za stan bezpieczeństwa i higieny pracy	188
2.2. Obowiązek szkolenia pracowników	190
2.3. Prawa i obowiązki pracownika w zakresie BHP	193
2.4. Obowiązki pracodawcy z zakresu profilaktycznej ochrony zdrowia pracowników	195

Rozdział XXI

Ochrona rodzicielstwa	197
1. Prace wzbronione kobietom w ciąży i kobietom karmiącym dziecko piersią	197
2. Ograniczenia zatrudniania kobiet w ciąży	198
3. Rodzaje urlopów związanych z wychowywaniem dzieci	198
4. Charakterystyka urlopów związanych z wychowywaniem dzieci	199
4.1. Urlop macierzyński	199
4.1.1. Korzystanie z urlopu macierzyńskiego/pobieranie zasiłku macierzyńskiego przez osoby inne niż matka	200
4.2. Urlop na warunkach urlopu macierzyńskiego	203
4.3. Urlop ojcowski	204
4.4. Urlop rodzicielski – charakterystyka ogólna	205
4.5. Urlop wychowawczy	207

Rozdział XXII

Zatrudnianie i ochrona pracy młodocianych i dzieci	208
1. Pojęcie dziecka i młodocianego w prawie polskim	208
2. Warunki zatrudniania młodocianych	209
3. Prawne formy zatrudniania młodocianych	209
4. Zasady zatrudniania dzieci w prawie polskim	210

Rozdział XXIII

Odpowiedzialność za wykroczenia przeciwko prawom pracownika	211
1. Istota odpowiedzialności za wykroczenia przeciwko prawom pracownika	211
2. Kodeksowy katalog wykroczeń przeciwko prawom pracowniczym	212
3. Sfera przedmiotowa odpowiedzialności za wykroczenia przeciwko prawom pracowniczym	213
4. Wykroczenia przeciwko wymiarowi sprawiedliwości w stosunkach pracy	213
5. Wykroczenia przeciwko bezpieczeństwu i higienie	214
6. Kary za wykroczenia przeciwko prawom pracowniczym	214

Dział trzeci

ZBIOROWE PRAWO PRACY	215
-----------------------------------	-----

Rozdział XXIV

Wolności związkowe	217
1. Wolności związkowe – pojęcie i systematyka	217
2. Wolność zrzeszania się w związkach zawodowych i organizacjach pracodawców	218

2.1. Wolność zrzeszania w związkach zawodowych	218
2.2. Wolność zrzeszania się w organizacjach pracodawców	218
2.3. Modele organizacji ruchu pracowników i pracodawców	219
3. Niezależność związków zawodowych i organizacji pracodawców	220
4. Samorządność związków zawodowych i organizacji pracodawców	221

Rozdział XXV

Status prawny związków zawodowych	222
1. Zakładanie związków zawodowych	222
2. Rejestracja związków zawodowych	224
3. Funkcje związków zawodowych	225
4. Kompetencje związków zawodowych	226

Rozdział XXVI

Status prawny organizacji pracodawców	228
1. Zakładanie i rejestracja organizacji pracodawców	228
2. Funkcje i kompetencje organizacji pracodawców	230

Rozdział XXVII

Partycypacja pracownicza	232
1. Istota partycypacji pracowniczej i podmioty partycypacji	232
2. Rady pracowników	234
2.1. Status prawny rady pracowników	234
2.2. Kompetencje rady pracowników	235
3. Europejskie rady zakładowe	236
4. Podmioty partycypacyjne w spółkach i spółdzielniach europejskich oraz spółkach transgranicznych	236
5. Samorząd w przedsiębiorstwach sprywatyzowanych lub skomercjalizowanych	237
6. Samorząd zawodowy	237

Rozdział XXVIII

Zbiorowe spory pracy	238
1. Spór zbiorowy – zagadnienia ogólne	238
2. Ireniczne metody likwidowania sporów zbiorowych	239
3. Nieireniczne metody likwidowania sporów zbiorowych	241
4. Zasady organizacji strajku	242

Dział czwarty

PROCESOWE PRAWO PRACY	243
------------------------------------	------------

Rozdział XXIX

Naczelnne zasady procesowe w sprawach z zakresu prawa pracy	245
1. Charakterystyka zasad postępowania	245
2. Zasada prawdy obiektywnej – dodatkowe gwarancje w sprawach z zakresu prawa pracy	245
3. Zasada szczególnej ochrony interesów pracownika	247
4. Zasada szybkości postępowania	248
5. Zasada ugodowego likwidowania sporów z zakresu prawa pracy	250

Rozdział XXX

Organizacja ochrony prawnej w stosunkach pracy	251
1. Źródła regulacji	251
2. Organy ochrony prawnej likwidujące indywidualne spory pracy	252
3. Modele organów ochrony prawnej	252
4. Pozasądowe organy ochrony prawnej	252
5. Sądownictwo pracy	253
6. Kompetencje sądów pracy	255

Rozdział XXXI

Inspekcja pracy	257
1. Organizacja Państwowej Inspekcji Pracy	257
2. Proces przeprowadzania kontroli przez Państwową Inspekcję Pracy	258
3. Pozycja społecznej inspekcji pracy w relacji do Państwowej Inspekcji Pracy, pracodawcy oraz związków zawodowych	259

Rozdział XXXII

Przedawnienie roszczeń i terminy zawite	260
1. Dawność w prawie pracy	260
2. Systematyka wybranych terminów przedawnienia i terminów zawitych w prawie pracy	261

Dział piąty

PRAWO UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH	265
--	------------

Rozdział XXXIII

Zagadnienia ogólne prawa ubezpieczeń społecznych	267
1. Miejsce ubezpieczeń społecznych w prawie zabezpieczenia społecznego	267
2. Fazowość stosunków ubezpieczenia społecznego	267
3. Ryzyko socjalne	268
4. Podmioty stosunków prawnych ubezpieczeń społecznych	268
5. Zasady prawa ubezpieczeń społecznych	269

Rozdział XXXIV

Podleganie ubezpieczeniom społecznym	270
Tytuły ubezpieczeń społecznych	270

Rozdział XXXV

Finansowanie ubezpieczeń społecznych	272
1. Fundusze ubezpieczeń społecznych	272
2. Składki na ubezpieczenia społeczne	272
3. Podział składki na ubezpieczenie emerytalne ubezpieczonych nieodprowadzających części składki do OFE	273
4. Podział składki na ubezpieczenie emerytalne ubezpieczonych odprowadzających część składki do OFE	273
5. Podział finansowania składek osób wskazanych w art. 16 ust. 1–1a u.s.u.s.	273

Rozdział XXXVI

Ubezpieczenie emerytalne	274
1. Rodzaje emerytur dla ubezpieczonych urodzonych przed 1.01.1949 r.	274
2. Rodzaje emerytur dla ubezpieczonych urodzonych po 31.12.1948 r.	274

Rozdział XXXVII

Ubezpieczenia rentowe	275
1. Niezdolność do pracy i niezdolność do samodzielnej egzystencji	275
2. Podważanie orzeczeń lekarskich	276
3. Przesłanki nabycia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy	276
4. Rodzaje rent z tytułu niezdolności do pracy	277
5. Formuła wymiaru renty z tytułu niezdolności do pracy	277
6. Przesłanki nabycia prawa do renty rodzinnej	278
7. Przesłanki szczególne nabycia prawa do renty rodzinnej dla poszczególnych grup	278

Rozdział XXXVIII

Ubezpieczenie chorobowe	280
1. Ubezpieczenie chorobowe – zagadnienia ogólne	280
2. Wynagrodzenie za czas niezdolności do pracy wypłacane przez pracodawcę	281
3. Zasiłek chorobowy	282
4. Świadczenie rehabilitacyjne	284
5. Zasiłek wyrównawczy	285
6. Zasiłek macierzyński	286
7. Zasiłek opiekuńczy	289

Rozdział XXXIX

Ubezpieczenie wypadkowe	292
1. Wypadek przy pracy. Wypadek zrównany z wypadkiem przy pracy	292
2. Wypadki w drodze do pracy lub z pracy	296
3. Tryb ustalania okoliczności i przyczyn wypadków przy pracy i wypadków w drodze do pracy lub z pracy	298
3.1. Wypadek przy pracy	299
3.2. Wypadek w drodze do pracy lub z pracy	301
4. Choroba zawodowa	303
5. Świadczenia z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych	303
6. Wypadek w szczególnych okolicznościach	305

Rozdział XL

Postępowania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych	307
1. Zasady procesowe sądowego postępowania odwoławczego	307
2. Strony sądowego postępowania odwoławczego	308
O autorach	309

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

- k.c. – ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2019 r. poz. 1145 ze zm.)
- Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
- k.p. – ustawa z 26.06.1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. z 2020 r. poz. 1320 ze zm.)
- k.p.c. – ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2019 r. poz. 1460 ze zm.)
- k.s.h. – ustawa z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2019 r. poz. 505 ze zm.)
- RODO – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z 27.04.2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych, Dz.Urz. UE L 119, s. 1)
- u.e.r. – ustawa z 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2020 r. poz. 53 ze zm.)
- u.o.i.n. – ustawa z 5.08.2010 r. o ochronie informacji niejawnych (Dz.U. z 2019 r. poz. 742)
- u.o.p. – ustawa z 23.05.1991 r. o organizacjach pracodawców (Dz.U. z 2019 r. poz. 1809)
- u.p.o.o. – ustawa z 21.11.1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2019 r. poz. 1541 ze zm.)
- u.p.z. – ustawa z 20.04.2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U. z 2020 r. poz. 1409 ze zm.)
- u.r.s.z. – ustawa z 23.05.1991 r. o rozwiązywaniu sporów zbiorowych (Dz.U. z 2020 r. poz. 123)
- u.r.z.s.n. – ustawa z 27.08.1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 2020 r. poz. 426 ze zm.)
- ustawa o zwolnieniach grupowych – ustawa z 13.03.2003 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn niedotyczących pracowników (Dz.U. z 2018 r. poz. 1969 ze zm.)
- u.s.u.s. – ustawa z 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2020 r. poz. 266 ze zm.)

- u.ś.p.u.s. – ustawa z 25.06.1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz.U. z 2020 r. poz. 870)
- u.u.s.w.p. – ustawa z 30.10.2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz.U. z 2019 r. poz. 1205 ze zm.)
- u.z.f.ś.s. – ustawa z 4.03.1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych (Dz.U. z 2020 r. poz. 1070)
- u.z.n.k. – ustawa z 16.04.1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz.U. z 2019 r. poz. 1010 ze zm.)
- u.z.p.t. – ustawa z 9.07.2003 r. o zatrudnianiu pracowników tymczasowych (Dz.U. z 2019 r. poz. 1563)
- u.z.z. – ustawa z 23.05.1991 r. o związkach zawodowych (Dz.U. z 2019 r. poz. 263 ze zm.)

Periodyki

- Dz.U. – Dziennik Ustaw
- Dz.Urz. UE/WE – Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej/Wspólnot Europejskich
- MoP – Monitor Prawniczy
- OSAWar – Orzecznictwo Sądów Apelacji Warszawskiej
- OSNAPiUS – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Zbiór Urzędowy. Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
- OSNC – Orzecznictwo Sądów Polskich. Izba Cywilna
- OSNCP – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna i Pracy
- OSNP – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych
- PPiPS – Z Problematyki Prawa Pracy i Polityki Socjalnej

Inne

- ABW – Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego
- AW – Agencja Wywiadu
- BOR – Biuro Ochrony Rządu
- CBA – Centralne Biuro Antykorupcyjne
- ERZ – europejskie rady zakładowe
- FRD – Fundusz Rezerwy Demograficznej
- MOP – Międzynarodowa Organizacja Pracy
- NIK – Najwyższa Izba Kontroli
- OFE – otwarte fundusze emerytalne
- PIP – Państwowa Inspekcja Pracy
- PSP – Państwowa Straż Pożarna
- SIP – społeczna inspekcja pracy
- SKW – Służba Kontrwywiadu Wojskowego
- SN – Sąd Najwyższy
- SW – Służba Więzienna
- SWW – Służba Wywiadu Wojskowego
- TK – Trybunał Konstytucyjny

SŁOWO WSTĘPNE

Oddawane do rąk Czytelników opracowanie stanowi graficzne ujęcie kluczowych instytucji i mechanizmów z zakresu prawa pracy – zarówno indywidualnego, zbiorowego, jak i procesowego – oraz prawa ubezpieczeń społecznych. W wymiarze przedmiotowym obejmuje także wybrane konstrukcje szeroko pojętego prawa zatrudnienia, odnosząc się do poszczególnych konstrukcji relacji niepracowniczych o zróżnicowanym charakterze.

Biorąc pod uwagę przyjęty sposób prezentacji zagadnień przy wykorzystaniu formuły diagramów ujętych w sposób modelowy, można założyć, że będzie stanowiło efektywne i przystępne narzędzie umożliwiające przyswajanie oraz usystematyzowanie wiedzy przez studentów, słuchaczy studiów podyplomowych, uczestników rozmaitych szkoleń przedmiotowych, a także praktyków prawa pracy. Tego rodzaju refleksja skłania do wniosku, że korzystanie z niniejszego opracowania winno służyć także dydaktykom prawa pracy, w szczególności w toku procesu przygotowywania materiałów do zajęć. Zaprezentowana forma graficzna – diagramy i tabele – jest dla Czytelników niezwykle czytelna, co niewątpliwie przekłada się na zrozumienie mechanizmów funkcjonujących w stosunkach zatrudnienia.

W odniesieniu do wydania z 2016 r. opracowanie zostało zaktualizowane poprzez weryfikację zawartości poszczególnych schematów oraz opracowanie nowych, tak by w pełni odzwierciedlało zmiany legislacyjne oraz nowe poglądy doktryny prawa pracy.

Należy jednocześnie zaznaczyć, że opracowanie nie posiada przymiotu kompleksowości. Stanowi dydaktyczne uzupełnienie podręcznika *Prawo pracy i ubezpieczeń społecznych* pod red. Krzysztofa W. Barana, którego znajomość jest niezbędna do zrozumienia i opanowania materii opracowania. Obie pozycje wydawnicze pozostają w relacji komplementarnej, a korzystanie z obu w toku eksploracji zagadnień prawa pracy i prawa ubezpieczeń społecznych z pewnością uczyni ten proces bardziej efektywnym.

Kraków, 1.09.2020 r.

Justyna Czerniak-Swędziół
Mariusz Lekston

Dział pierwszy

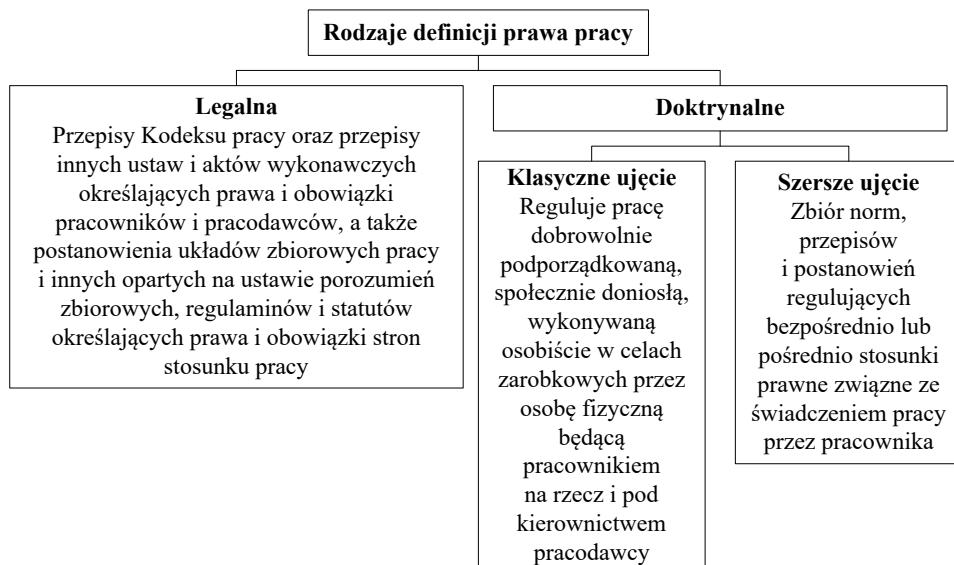
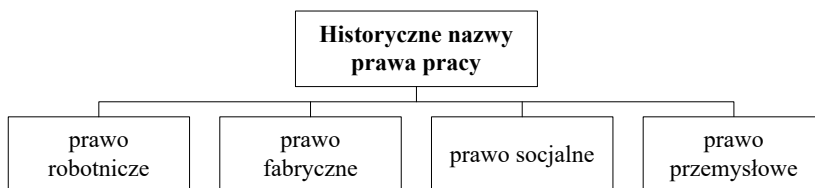
CZĘŚĆ OGÓLNA PRAWA PRACY

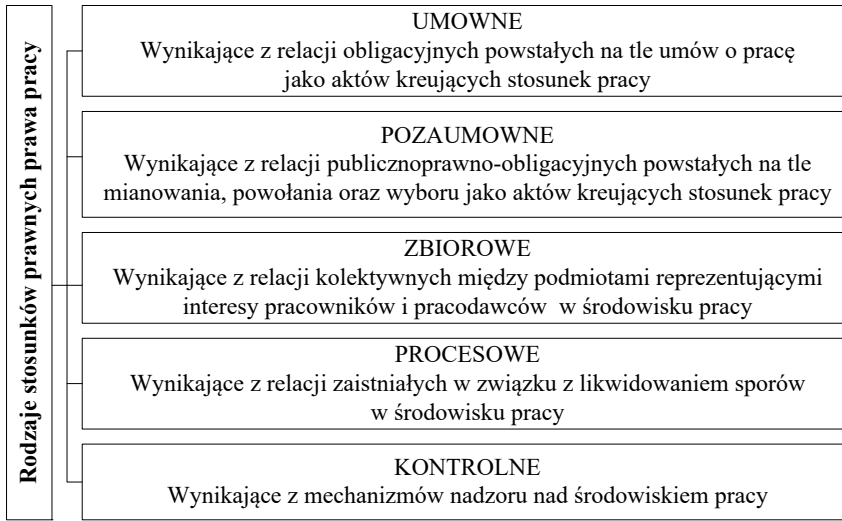

Rozdział I

POJĘCIE, SYSTEMATYKA I ZAKRES PRZEDMIOTOWY PRAWA PRACY

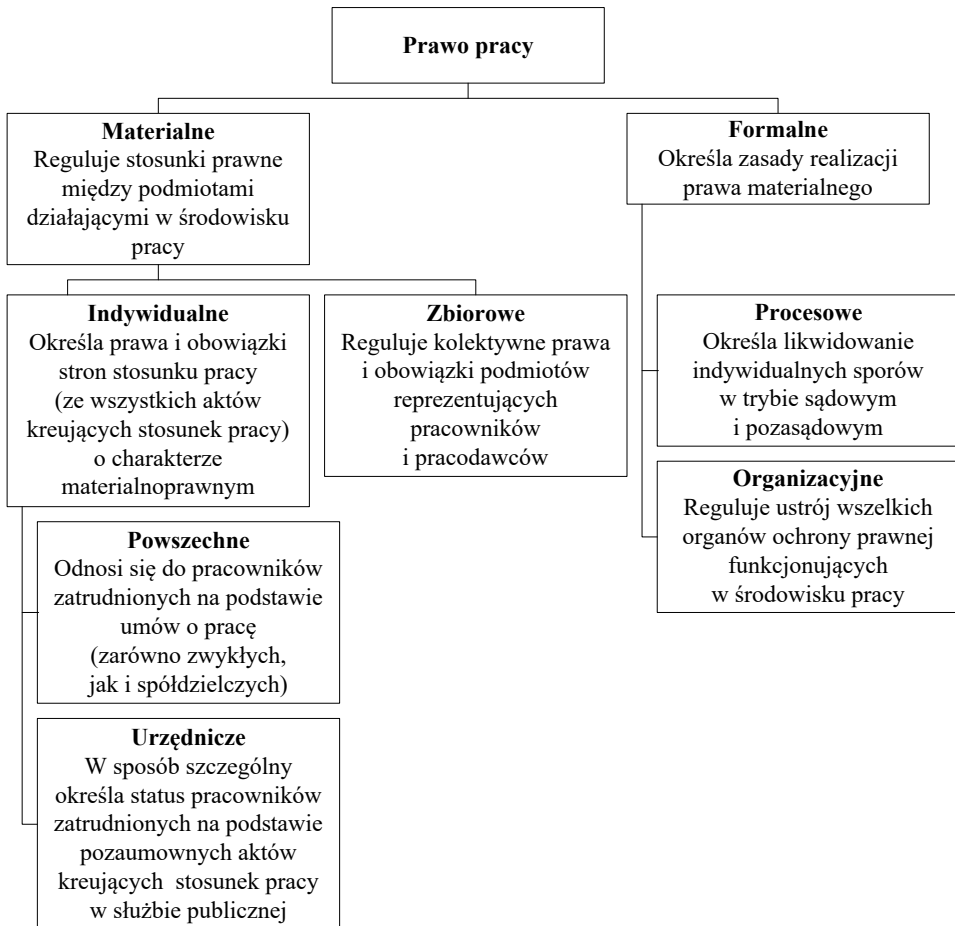
1. Definicja i systematyka prawa pracy

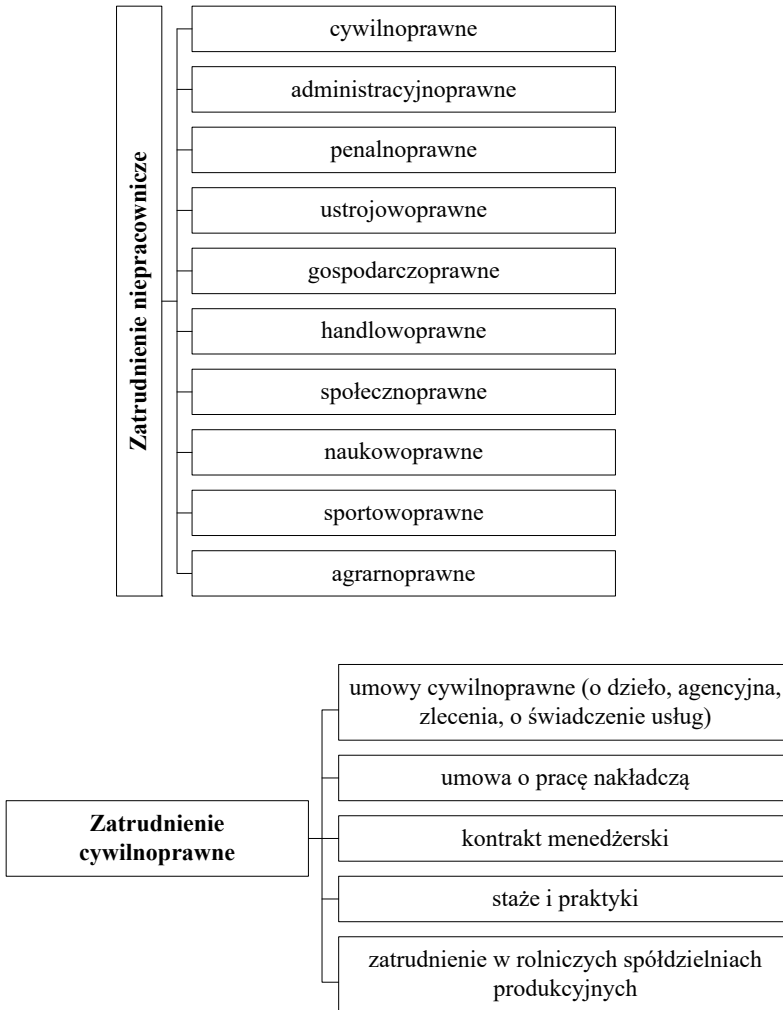
Heterogeniczność prawa pracy	<ul style="list-style-type: none"> • Chroni interesy państwowe i interesy prywatne (jednostkowe). • Posługuje się metodą cywilistyczną (niewładczą) oraz metodą administracyjną (władczą). • Jest prawem materialnym i prawem formalnym.
-------------------------------------	---

2. Zatrudnienie niepracownicze

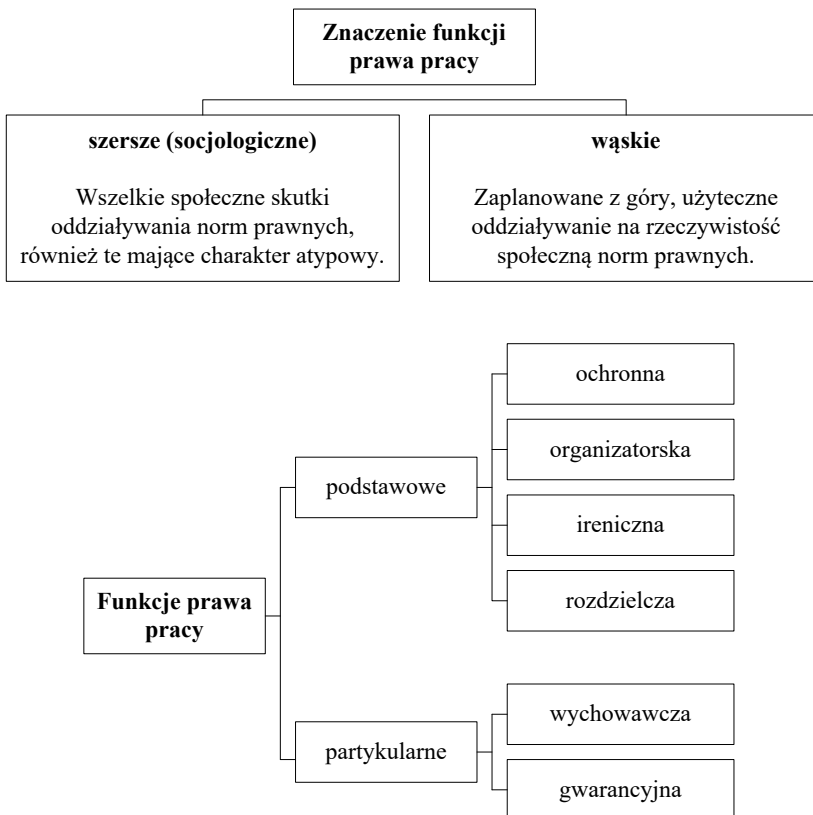
<p>Definiowanie zatrudnienia niepracowniczego</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ujęcie węższe – świadczenie pracy na podstawach cywilnoprawnych i/lub samozatrudnienie. • Ujęcie szersze – swoiste przeciwieństwo zatrudnienia pracowniczego regulowanego normami prawa pracy. • Ujęcie heterogeniczne – obejmuje wszelkie nieincydentalne świadczenie pracy, z wyjątkiem zatrudnienia w ramach stosunku pracy.
--	--

Rozdział II

FUNKCJE PRAWA PRACY

1. Charakterystyka funkcji prawa pracy

2. Funkcja ochronna prawa pracy

FUNKCJA OCHRONNA PRAWA PRACY		
Działanie norm w sposób chroniący interesy zawodowe i socjalne pracowników (a w niektórych przypadkach także osób wykonujących pracę zarobkową na innej podstawie niż stosunek pracy).		
<p>Indywidualne prawo pracy (w szczególności):</p> <ul style="list-style-type: none"> • przepisy BHP (art. 207–237¹⁵ k.p.), • normy regulujące status pracowników szczególnie chronionych, • normy antydyskryminacyjne (art. 18^{3a}–18^{3c} k.p.), • normy antymobbingowe (art. 94³ k.p.), • normy dotyczące trwałości stosunku pracy (np. art. 45 k.p.), • normy dotyczące czasu pracy (np. art. 131 k.p.). 	<p>Zbiorowe prawo zatrudnienia (w szczególności):</p> <ul style="list-style-type: none"> • art. 23 ust. 2 u.r.s.z., • art. 241¹³ § 1 k.p., • art. 21 ust. 3 u.z.z. 	<p>Procesowe prawo pracy (w szczególności):</p> <ul style="list-style-type: none"> • możliwość zasądzenia roszczenia alternatywnego (art. 477¹ k.p.c.), • obowiązek nadania z urzędu wyrokowi korzystnemu dla pracownika rygoru natychmiastowej wykonalności w części nieprzekraczającej jednomiesięcznego wynagrodzenia (art. 477² § 1 k.p.c.).

3. Funkcja organizatorska prawa pracy

FUNKCJA ORGANIZATORSKA PRAWA PRACY	
Działanie norm w sposób zapewniający właściwy przebieg szeroko pojmowanego procesu pracy.	
<p>Indywidualne prawo pracy (w szczególności):</p> <ul style="list-style-type: none"> • uprawnienia kierownicze pracodawcy, • kary porządkowe z tytułu nieprzestrzegania ustalonej organizacji i porządku w procesie pracy (art. 108 k.p.), • możliwość rozwiązania umowy o pracę za ciężkie naruszenie podstawowych obowiązków pracowniczych (art. 52 § 1 pkt 1 k.p.), • przepisy o zakazie konkurencji (np. art. 101¹ § 2 k.p.), • normy o nagrodach i wyróżnieniach pracownika (art. 105 k.p.). 	<p>Zbiorowe prawo zatrudnienia (w szczególności):</p> <ul style="list-style-type: none"> • normy regulujące zasady współdziałania pracodawcy ze związkami zawodowymi oraz organami partycypacyjnymi, • przepisy regulujące zasady prowadzenia sporów zbiorowych, • zasada monopolu związków zawodowych na organizację strajku (art. 20 u.r.s.z.), • obowiązek współdziałania strajkujących z pracodawcą w zakresie niezbędnym do zapewnienia ochrony mienia zakładu pracy i nieprzerwanej pracy obiektów i urządzeń koniecznych do przywrócenia (art. 21 ust. 2 u.r.s.z.), • obowiązek przedstawicieli pracowników uczestniczących w rokowaniach układowych nieujawniania uzyskanych od pracodawcy informacji stanowiących tajemnicę przedsiębiorstwa, • przepisy określające zawieranie układów zbiorowych pracy, zwłaszcza art. 241⁴ § 2 k.p.

4. Funkcja ireniczna prawa pracy

FUNKCJA IRENICZNA PRAWA PRACY		
Działanie norm w sposób zabezpieczający zachowanie pokoju społecznego w stosunkach pracy.		
<p>Indywidualne prawo pracy (w szczególności):</p> <ul style="list-style-type: none"> • pracodawca i pracownik powinni dążyć do polubownego załatwienia sporu ze stosunku pracy (art. 243 k.p.). 	<p>Zbiorowe prawo zatrudnienia (w szczególności):</p> <ul style="list-style-type: none"> • obowiązek niezwłocznego podjęcia rokowań przez pracodawcę ze związkami zawodowymi w przypadku zgłoszenia sporu zbiorowego (art. 8 u.r.s.z.), • procedura mediacyjna obowiązkowa (art. 10 u.r.s.z.), • pracodawca planujący masowe redukcje winien poinformować o tym związki zawodowe w celu przeprowadzenia konsultacji (art. 2 ustawy o zwolnieniach grupowych). 	<p>Procesowe prawo pracy (w szczególności):</p> <ul style="list-style-type: none"> • tzw. sądowe postępowanie pojednawcze (art. 184–186 k.p.c.).

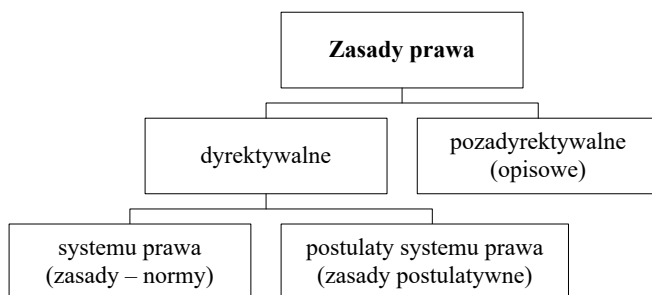
5. Funkcja rozdzielcza prawa pracy

FUNKCJA ROZDZIELCZA PRAWA PRACY	
Działanie norm przez stanowienie abstrakcyjnych zasad i generalnych procedur redystrybucji dóbr materialnych i środków finansowych w stosunkach pracy w ramach podziału dochodu narodowego.	
<p>Indywidualne prawo pracy (w szczególności):</p> <ul style="list-style-type: none"> • normy kodeksowe regulujące zasady ustalania wynagrodzeń pracowników (art. 77¹–82 k.p.), • przepisy pragmatyk zawodowych lub nawet specjalne regulacje rangi ustawowej, np. ustawa z 31.07.1981 r. o wynagrodzeniu osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe (Dz.U. z 2019 r. poz. 152 ze zm.), • normy regulujące wypłaty gwarancyjne, przede wszystkim przepisy, które statuują prawo pracownika do wynagrodzenia w sytuacji, gdy nie świadczył on pracy (np. art. 49, 81, art. 210 § 3 k.p.) lub został z niej zwolniony (np. art. 37, 188, art. 237¹³ § 2 k.p.). 	<p>Zbiorowe prawo pracy zatrudnienia (w szczególności):</p> <ul style="list-style-type: none"> • część normatywna układu zbiorowego pracy (całe systemy wynagradzania, począwszy od taryfikatorów płacowych, poprzez klauzule waloryzacyjne, a skończywszy na „reduktorach” wynagrodzeń), • zakładowy układ zbiorowy pracy nie może określać zasad wynagradzania osób zarządzających tym zakładem w imieniu pracodawcy (art. 241²⁶ § 2 k.p.), • socjalne porozumienia transferowe zawierane przy okazji przekształceń własnościowych w przedsiębiorstwach.

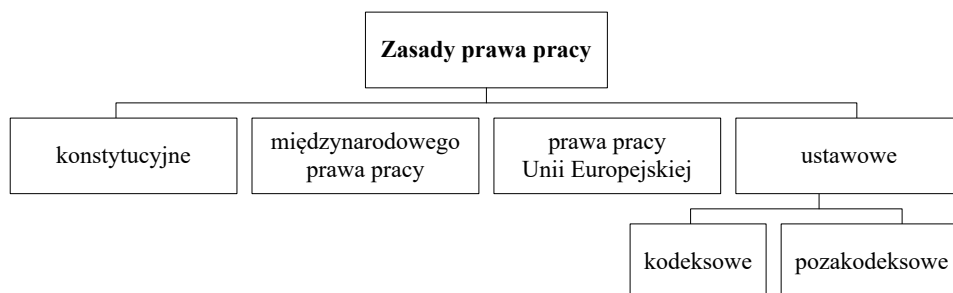
Rozdział III

ZASADY PRAWA PRACY

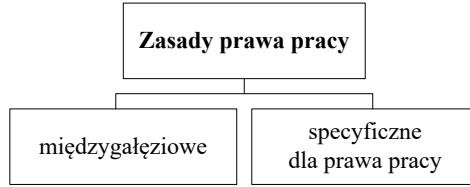
1. Systematyka zasad prawa

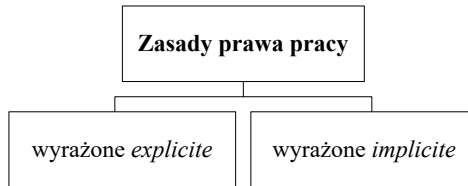
2. Systematyzacja zasad prawa pracy według rodzaju aktu prawnego

3. Systematyzacja zasad prawa pracy według zasięgu oddziaływania

4. Systematyzacja zasad prawa pracy według sposobu wyrażenia zasady w przepisach prawnych

5. Funkcje zasad prawa pracy

